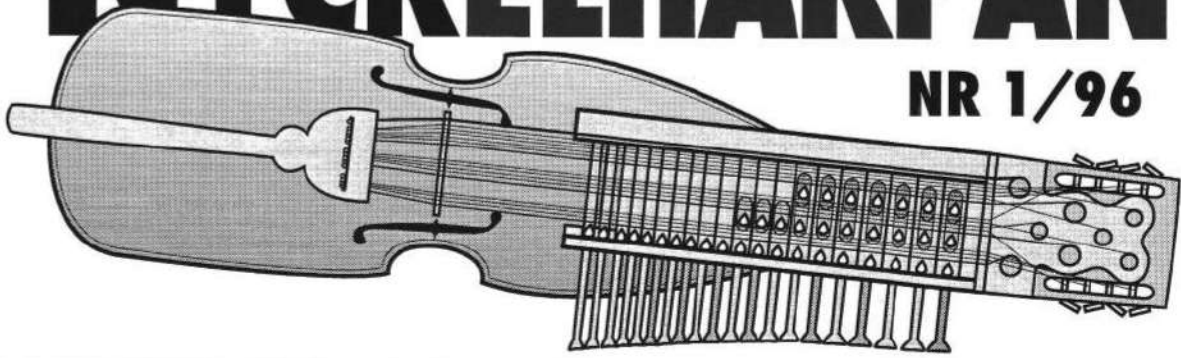

NYCKELHARPAN

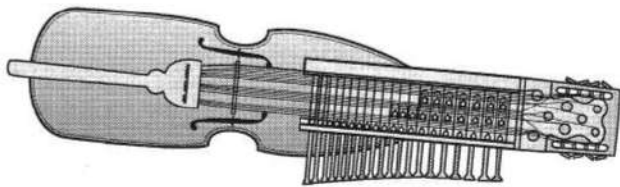
NR 1/96

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS MEDLEMSTIDNING

**Nytt namn
och utseende
på vårt
medlemsblad.**

NYCKELHARPAN NR 1/96

Fortsätter Nyckelposten. Årgång 10.
Medlemstidning för Föreningen Nyckelharpan.
Utkommer med 4 nr per år. ISSN 1401-2936

Adress: Föreningen Nyckelharpan, c/o Möllerman
Riddarstigen 17A, 183 30 Täby.

Tel. kvällar och helger 08-768 13 66.

Tel. dagtid 08-463 32 14.

Ansvarig utgivare: Sture Möllerman.

Redaktion:

Sture Möllerman, telefon se ovan.

Marianne Möllerman, telefon se ovan.

Ann-Marie Tärnström, tel 08-89 91 80.

Artiklar och bilder ur Nyckelharpan får ej kopieras för
publicering utan medgivande från redaktionen.

Material till nästa nummer skall vara på redaktionen
senast 10 maj.

Medlemsskap i Föreningen Nyckelharpan kan väljas
antingen fullt eller begränsat.

Fullt årligt medlemsskap erhålles mot inbetalning av
125 kr på föreningens postgirokonto nr 491 82 94-2.

Väljer du lägre medlemsavgift, 100 kr, erhåller du
tidningen Nyckelharpan men avstår från all övrig infor-
mation.

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS STYRELSE

		Telefon
Ordförande	Sture Möllerman	08-768 13 66
Kassör	Paul Westman	08-649 22 09
Sekreterare	Anna Karlsson	08-741 23 65
Ledamot	Ingemar Aronsson	08-99 62 19
Ledamot	Lotta Nyholm	08-510 516 47
Suppleant	Christer Kvarne	08-641 25 12
Suppleant	Bertil Svensk	08-741 23 65

Föreningen Nyckelharpan org. nr 80 20 11-4289

Adressändring sändes till

Bertil Svensk, Örnens väg 44, 136 40 Haninge.

OMSLAGSBILDEN

En av de Litauiska deltagarna vid det Nordiska julfirandet i
Lettland 1995 provar att spela på en svensk nyckelharpa.

INNEHÅLL

i detta nummer

Vårens torsdagsträffar.....	sid. 3
Kallelse till årsmöte.....	sid. 4
Föreningens stadgar.....	sid. 4-5
Nyckelharpor i Österled – nordiskt julfirande i Lettland.....	sid. 6-7
Kompa på nyckelharpa.....	sid. 8
Att spela ”sordinerat”.....	sid. 9
Lyssnat på.....	sid. 9
Eric Sahlström och Gösta Sandström – om en konsert på Postmuseum.....	sid. 10-11
Stockholm, Europas kulturhuvudstad 1998.....	sid. 12
Kommentar till nyckelharpan - en bibliografi.....	sid. 13
Om sågspel i USA.....	sid. 14-15
Stipendium ur Jernbergfonden.....	sid. 16
Folkmusikfest i Gästrikland.....	sid. 18-19
Helga har ordet.....	sid. 20

Nästa manus- stopp: 10:e maj.

LYSSNAT PÅ!

Du som tänker skicka in ljudande material i form av CD-
skivor eller kassettband till Nyckelharpan för avlyssning,
gör gärna det lite tidigare än presstoppsdatum. Det är viktigt
att jag får några dagar på mig vid ”tratten” innan jag fattar
pennan.

Om det inte framgår av skivans eller bandets konvolut
var man kan köpa den, så bifoga en text med dessa uppgifter.

Sture M.

VÅR NYA TIDNING

Varsågod!

Här får du din nya medlemstidning, som nu bytt namn till NYCKELHARPAN.

Den tidigare NYCKELPOSTEN förde lätt tanken till läsmedsbranschen. Det var bara vi nyckelharppspelare som begrep det gamla namnet och vi hoppas att fler människor i och med detta namnbyte kommer att hitta vårt blad.

Tidningens grafiska profil har vi också bytt. Redan i förra numret aviserade vi denna förändring. Och tillsammans med en aldrig sinande ström av insända bidrag från Föreningen Nyckelharpans medlemmar har vår nya redaktion nu fullt upp att göra.

Vi vill i detta sammanhang passa på att tacka förre redaktören Sven Nordin och hans Ann-Marie för ett utomordentligt gott arbete under många år. Hoppas att vår nya tidning ska bereda er lika stort nöje som NYCKELPOSTEN gjorde för oss.

Från och med nu kommer NYCKELHARPAN att ges ut fyra gånger per år. Vår, sommar, höst och vinter. Ett per årstid, precis som Antonio Vivaldi komponerade.

TEKNISKA SPECIFIKATIONER

Format: A4. Satsyta: 188 x 260 mm. Spaltbredd: 91 mm. Antal spalter: 2.

"Agenda 21 är namnet på FN:s uppmaning till jordens folk att agera för en klok miljöutveckling och bättre livsvillkor.

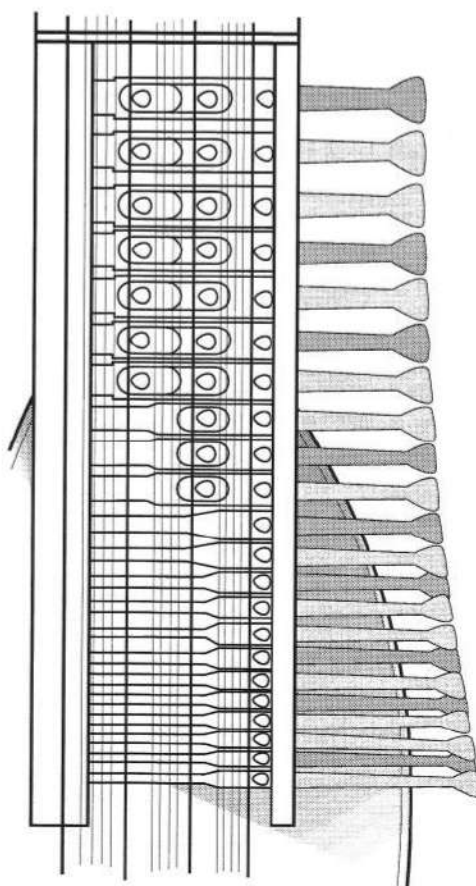
Vi människor måste leva i samklang med naturens kretslopp. Det är en förutsättning för en hållbar utveckling på vår jord.

Nu agerar miljoner människor över hela världen för att ta sitt ansvar. En miljöfråga är aldrig för liten eller för stor. Allt kan ske mer miljöanpassat..."

Texten kommer ur broschyren från Agenda 21- kansliet i Stockholm, dit man kan skicka sitt förslag på åtgärder.

Föreningen Nyckelharpans insända förslag lyder:

**Spara el,
spela
akustiskt!**

VÅRENS TORSDAGS- TRÄFFAR PÅ HARTWICKSKA HUSET.

Vi har redan avverkat vårens första träff på Hartwickska Huset och fortsätter nu med följande datum:

21 MARS, 11 APRIL OCH 9 MAJ.

Vi börjar som vanligt klockan 19 och spelar fram till 22.00 med ett litet uppehåll för fika och prat. Du som ännu inte besökt någon av våra träffar bör passa på detta tillfälle att stifta bekantskap med likasinnade nyckelharpsentusiaster.

Hartwickska Huset ligger på S:t Paulsgatan 39 B på Söder i Stockholm. Närmaste T-banestation är Mariatorget. Om du använder egen bil, brukar det gå att parkera på gatan utanför lokalen eller på någon av kringliggande gator.

KALLELSE TILL FÖRENINGEN NYCKELHARPANS ÅRSMÖTE 1996

Härmed kallas samtliga medlemmar till föreningens årsmöte i anslutning till höstens andra ordinarie torsdagsträff den 21:a mars 1996 kl 19.00 i Hartwickska Huset, Gästabudsalen S:t Paulsgatan 39B i Stockholm.

Förslag till dagordning:
Enligt § 7 i nya stadgeförslaget. Se nästa sida!

Styrelsen

STADGAR FÖR FÖRENINGEN NYCKELHARPAN

gällande fr o m 1987-03-19

1. ÄNDAMÅL

Den ideella föreningen NYCKELHARPAN har till ändamål att främja nyckelharpspel och nyckelharpsintresse samt ge ökad spridning åt nyckelharpspelets musiktraditioner.

2. ÅRSAVGIFT

Medlemmar erlägger medlemsavgift enligt årsmötets beslut. Medlemsår räknas januari - december.

3. STYRELSEN

Styrelsen, som har sitt säte i Stockholm, består av 5 ordinarie ledamöter: ordförande, sekreterare, kassör samt 2 ledamöter. Mandattiden är 2 år. Ordförande och sekreterare väljs ojämna år, kassör och övriga ledamöter jämna år. Utöver dessa väljs 2 st styrelsesuppleanter, 2 revisorer samt revisionssuppleanter; alla med 1 års mandattid. Styrelsen äger i alla avseenden företräda föreningen och handha dess ärenden.

4. ÄLIGGANDEN

Styrelsen skall till årsmötet inlämna förslag samt i mån av behov: själv besluta i föreningens ärenden, övervaka beslutens verkställande, övervaka stadgarnas efterlevnad, kalla till årsmöte senast 14 dagar före fastställt datum.

5. FUNKTIONÄRER

Ordföranden kallar och leder styrelsen samt föreningens möten. Sekreteraren för protokoll och matrikel över medlemmarna, förvarar föreningens handlingar, upprättar förslag till årsberättelse samt ombesörjer all korrespondens. Kassören inkasserar avgifter, utlämnar medlemskort, handhar föreningens kassa och bokföring, som skall gälla ett år i taget. Räkenskaperna skall inlämnas till revisorerna senast 14 dagar före årsmötet. Uttag av föreningens medel i bank eller postgiro tecknas av kassören eller ordföranden var för sig.

6. RÖSTNING

Varje medlem äger en röst. Röstningen sker öppet, om ej annat påyrkas.

7. ÅRSMÖTE

Årsmötets dagordning skall upptaga följande ärenden:

Val av ordförande, sekreterare för mötet
samt 2 justeringsmän
årsmötets behöriga utlysning
styrelsens, kassörens och revisorernas årsberättelse
beslut om eventuella styrelsearvoden
val av styrelse och övriga funktionärer
tillsättande av valnämnd
årsavgiftens storlek
eventuella motioner

8. NYA MOTIONER

Motioner om förslag till stadgeändringar skall skriftligen vara styrelsen tillhanda senast två (2) månader före årsmötet.

9. STADGEÄNDRINGAR

Ändringar av stadgarna kan endast fattas av två (2) på varandra följande möten, varav ett är årsmöte.

10. UPPLÖSNING

Föreningen kan ej upplösas om minst fem (5) medlemmar önskar upprätthålla dess verksamhet. Om upplösning sker, skall tillgångarna skänkas till någon musikverksamhet inom Sverige.

Följande stadgeförslag antogs på föregående föreningsmöte och ska nu tas upp på årsmötet för att där slutligen kunna godkännas.

FÖRSLAG TILL NYA STADGAR

1. ÄNDAMÅL

Den ideella "Föreningen Nyckelharpan" är en politiskt och religiöst obunden förening med syfte att främja nyckelhapsspelet och dess musiktraditioner samt det allmänna intresset för instrumentet.

2. MEDLEMSKAP

Medlemskap kan vinnas av envar som accepterar föreningens stadgar och som erlagt gällande årsavgift. Två typer av medlemskap skall finnas:

A-medlem som erhåller medlemstidningen och samtliga övriga utskick.

B-medlem som enbart erhåller medlemstidningen.

I övriga avseenden anses medlemmarna likvärdiga. Ändring från B-till A-status sker genom inbetalning av mellanskillnaden i årsavgift. Återbetalning av årsavgifter kan ej ske. Medlem som trots sedvanlig påminnelse ej erlagt årsavgift anses därmed ha begärt sitt utträde ur föreningen.

3. VERKSAMHETSÅR

Föreningens verksamhets- och räkenskapsår skall motsvara kalenderår. Styrelsen ansvarar för verksamheten från årsmöte till årsmöte.

4. STYRELSE OCH ÖVRIGA FÖRTEROENDEVALDA

Styrelsen skall bestå av fem ordinarie ledamöter: ordförande, sekreterare, kassör samt två ledamöter. Mandattiden är två år. Ordförande och sekreterare väljs ojämnt år, kassör och övriga ledamöter jämna år. Utöver dessa väljs två styrelsesuppleanter, två revisorer samt revisionssuppleanter, alla med ett års mandattid. Styrelsen skall och äger rätt att i alla avseenden handha föreningens ärenden. Bokföring skall ske enligt god revisionssed och medlemsförteckningen underhållas kontinuerligt. Styrelsen är beslutsmässig när minst fyra (4) ledamöter är närvarande. Omröstning skall ske öppet. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst. Föreningens bank- och postgirokonton tecknas av ordföranden eller kassören var för sig. Styrelsen äger rätt att till sig adjungera medlemmar för uppdrag som t.ex. redaktör, matrikelförare, notfogde etc. såvida dessa ej utses av årsmötet.

5. RÖSTRÄTT OCH BESLUT

Medlems rätt att besluta i föreningens angelägenheter utövas på års- eller föreningsmöte varvid varje medlem äger en röst. Beslut kan enbart fattas i frågor som delgivits medlemmarna i kallelsen till mötet. Medlem har rätt att avge sin röst genom skriftlig fullmakt utställd på annan vid mötet närvarande medlem. Ingen får med fullmakt avge mer än en röst utöver sin egen. Beslut tages medelst öppen omröstning såvida inte slutet dito har begärts. Vid lika röstetal i öppen omröstning har mötesordföranden utslagsröst och vid slutet omröstning lotten.

6. FÖRENINGSMÖTEN

Utöver årsmöte, som hålles under mars månad, kan styrelsen kalla till föreningsmöte när detta anses befogat. Kallelse till mötet skall vara medlemmarna till handa senast 14 dagar före mötet. Kallelse skall innehålla uppgifter om tid och plats för mötet, dagordning samt huvudsakliga innehållet i motioner och propositioner. När det gäller årsmöte skall årsredovisningen också medtagas.

7. ÄRENDEN

Vid föreningsmöte (årsmöte) förekommande ärenden:

1. Mötets öppnande
2. Val av ordförande och sekreterare för mötet.
3. Fastställande av röstlängd.
4. Fastställande av fortsatt dagordning.
5. Fråga om mötet utlysts enligt stadgarna.
6. Val av justeringsmän att jämte ordföranden justera protokollet.
- (7). Styrelsens verksamhetsberättelse med resultat- och balansräkning för det gångna verksamhetsåret samt budget för det nya.
- (8). Revisionsberättelse samt fråga om ansvarsfrihet för styrelsen för den tid revisionen avser.
- (9). Fastställande av kommande års medlemsavgift.
- (10). Val av styrelse, revisorer, funktionärer och valberedning.
11. Motioner och propositioner.
12. Övriga frågor.

8. MOTIONER

Motioner om stadgeändringar eller andra ärenden skall skriftligen delges styrelsen senast två månader före års- eller föreningsmöte.

9. INTERIMSSTYRELSE.

Om angivna fem styrelseposter ej kan besättas utses minst två personer, med rätt att teckna föreningen, att fullgöra tidigare ingångna avtal och att, om beslut om upplösning ej föreligger, kalla till nytt föreningsmöte. Några övriga beslut får ej fattas. Föreligger beslut om upplösning äger man rätt att besluta om vilken organisation som skall övertaga tillgångarna och verkställa överförandet av medlen.

10. UPPLÖSNING

Föreningen kan ej upplösas om minst tio (10) medlemmar önskar upprätthålla dess verksamhet och är beredda att besätta styrelseposterna. Om upplösning sker, skall anges att föreningens tillgångar skall överlåtas till en välrenomrad sedan länge etablerad organisation verkande inom folkmusiksverige.

11. STADGEÄNDRING

Beslut om ändring av dessa stadgar skall fattas av två på varandra följande föreningsmöten, varav minst ett årsmöte.

NYCKELHARPOR I ÖSTERLED

– nordiskt julfirande i Lettland.

”TUSEN TAKK FOR AT DERE ØNSKER MED Å SPRE GLEDE I LATVIA FØR JUL.”

Ja, så skrev man från det Nordiska informationskontoret i Riga till oss, när vi hade accepterat inbjudan att medverka vid ett nordiskt julfirande i Lettland. Min syster Berit Sandström, min man Sture och jag skulle representera Sverige.

Uppdraget var 14-18 december 1995 och av programmet vi fick innan, förstod vi snart att här var det att jobba på ordentligt – och det stämde. Bara två timmar efter att vi landat i Lettland började den första stora konserten i Kongresshuset i Riga. Dessförinnan hade vi tagit oss från flygplatsen in till Riga, placerat resväskorna på ”hotellet” där vi skulle bo, hoppat i dräkterna, blivit transporterade till konsertlokalen, stämt instrumenten och haft generalrepetition! Med andra ord var det full fart redan från början och den höll i sig hela tiden.

Det Nordiska julfirandet *Ziemeļvalstu tradicionālās kultūras nedēla Ziemeļzemju Ziemassvētki*, bestod dels av folkmusik och dans och dels av luciafirande. Alla nordiska plus de baltiska länderna, var representerade. Island hade sänt ett sång- och danspar, Färöarna presenterade sina färöiska långa berättande sånger och visade långdanser med försångare. Danmark ville visa sin julemusik och det gjordes på fiol och dragspel. Norge sände fyra unga representanter med dans, hardingfela, mungiga och langeleik. Finland kom med tre dansare som även sjöng. Estland, Litauen och värdlandet Lettland hade också sina delar av föreställningarna. Esternas framträdanden gjordes på bl a. på säckpipa, kukle, träflöjt och mungiga, Litauerne kom till Riga med fyra sångare som också var musiker. Litauerne musik klingar ofta mycket ålderdomligt med klanger vi sällan hör, disharmoniskt i positiv bemärkelse. Vårt värdland visade upp mycket fina grupper. Någon hade säckpipor, trummor och flöjter, andra kukle-ensembler, vi fick också höra sånger och se danser. Rigas vänort i Sverige är Norrköping och Norrköpings lucia med tärnor bjöd på luciatåg.

Förutom traditionella konserter, hade vi föreställningar på ålderdomshem, skolor och hem för föräldrarlösa barn. Att våra svenska hjälpsändningar kommit till nytta kunde vi se på barnhemmet, där en mycket stor del kom från Sverige.

När vi kom till barnhemmet välkomnade personalen oss, barnen hade väntat på oss. De tysta, väluppfostrade, lydiga barnen satt bänkade i rader, för att få lyssna till oss. Fyra norrmän, två estländare och vi skulle underhålla. Men, vad gör man på ett barnhem i Lettland? Jo, man leker naturligtvis! Sture hade tagit med sig en röd tomteluva och tillsammans med det naturligt grå skägget, så blev han en helt riktig tomte som dansade runt och lekte våra vanliga jullekar. Det blev en väldig aktivitet på golvet, med mycket skratt och glamm. Efteråt bjöds vi på lettiska köttpiroger och saffranslussebullar, som bakats till vår ära.

En dag skulle vi åka till två städer österut. Till dessa föreställningar skulle det bara vara vi från Sverige. Som tur var hade vi vår tolk med oss. Vi blev hänvisade en buss som skulle ta oss till de två städerna Valka och Rézekne. Bussen var rätt fullsatt, så vi fick för oss att det säkert var en ordinarie buss som gick. När vi färdats ett tag visade det sig att de som var med på bussen, bara var det för vår skull. De var mycket intresserade av Sverige, talade svenska och var aktiva i lettisk svenska föreningen i Riga.

De lettiska vintervägarna är inte så välpreparerade som våra svenska, men fullt farbara, om än inte så plogade som vi är vana vid. Första målet för resan var en skola i Valka. Föreställningen hölls i en gigantiskt stor hall som var ouppvärmad. Men med den värme vi fick av alla barn, gjorde det ingenting att fingrarna nästan blev djupfrysta. Vi varvade vårt spelande med att Sture och jag dansade bondpolska och schottis till Berits nyckelharpspel. Efter föreställningen var det så dags att åka buss ca 10 mil ytterligare längre in i landet. Vi åkte och åkte och det skakade och skakade. Mörkret lade sig tungt kring oss. Landskapet kan liknas vid vårt Uppländska landskap för ca 50 år sedan. Det är glest mellan gårdarna på landsbygden, men städerna med alla hyreshus är mycket stora. Till slut var vi så framme, flera timmar försenade, men folk fanns kvar!

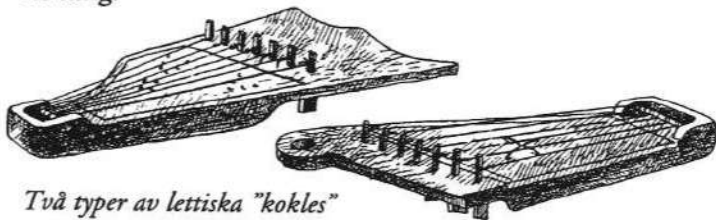
Hemresan till Riga bjöd på tre bensinstopp i vinternatten, men chauffören hade 20-litersdunkar med sig, som han plockade fram allteftersom. Den natten blev kort, för nästa dags program startade tidigt påföljande morgon. Men vad gjorde det när vi hade otroligt trevligt hela tiden.

"Vi komma ifrån Riara, Riara, Riara
vi komma ifrån Riara, aske daske da
Vad har ni här att göra, göra, göra
vad har ni"

Döm om vår förvåning, när vi lyssnade till musikkassetten vi fick av en lettisk etnomusikolog. En av de typiskt lettiska folksången var exakt den melodi till barnsång/ramsasom vi lekt på svenska skolgårdar i många generationer!

Är det måhända så att "Riara" är en förvanskning av Riga? Tanken ligger snubblande nära.

Den lettiska folkmusiken spelas på för oss både kända och okända instrument. Det rytminstrument som ser ut som en pilbåge med små bjällror och stötes mot golvet, använder man ofta i sina orkestrar. Orkestrar kallar de motvarigheten till våra spelmanslag. Andra instrument i orkestrarna är bl a fiol, dragspel, cello och kokle. Kokle spelas genom att man knäpper på strängarna och dämpar de som inte ska ljuda med. Kokle är populärt, det användes dels som melodiinstrument och dels som ackompanjemanginstrument till sång.

*Två typer av lettiska "kokles"
tecknade av Guntars Gabranovs
och hämtade ur skriften Latvian Musical Instruments
av Valdis Muktupavels.*

Mycket givande de här dagarna var de seminarier vi hade. Vi talade kring typiska jultraditioner i de olika länderna. Det är otroligt intressant att få sitta med folk från olika länder och diskutera våra gemensamma folkkulturella intressen – jämföra, reflektera. Varje lands representanter valde ut en typisk

julsång som vi sedan sjöng tillsammans. Ja det var svårt, men vi försökte alla härma texterna gå gott det gick. I isändskan hittade vi många likheter, men litauiskan blev det lite' knepigare med. – Visste ni att Islänningarna har 13 tomtar, en för varje dag från lucia och fram till jul, och islänningarna känner varje tomtes namn, kynne och vad han står för...

När det nu är möjligt att ta del av varandras kulturer är både skandinaver och baltar nyfikna på varandra och de kulturer som utvecklats på båda sidorna av Östersjön. Eftersom de baltiska länderna har varit stängda för västinformation så länge, suger man nu i sig allt som väller in västerifrån, kanske på både ont och gott. Många är medvetna om faran att folk förblindas av allt det nya och inte värdesätter vad de har själva. För kulturarbetare är dock detta helt klart och de försöker värna om sitt kulturarv, men delar samtidigt med sig av sin skatt, vilket vi är mycket tacksamma för.

I Sverige säger vi ofta litet vårdslöst Baltikum och menar då Estland, Lettland och Litauen som om länderna nästan hör ihop, likt våra landskap. Kulturellt och språkligt hör man inte alls ihop i Baltikum. Esternas språk ligger relativt nära finskan och de förstår inte någonting av det lettiska språket och litauerne talar sitt språk och det förstår inte de andra baltiska folken. Likt språken är också musiken mycket olika. Så kallad vandringsmusik kan man tycka sig höra, eller är det låtar som lever kvar sedan tiden då Riga var Sveriges största stad. Tittar man i Rigas telefonkatalog ser man tydliga spår av svensktiden, för där finns Johansson, Petterson och helt vanliga svenska efternamn. Inte bara några stycken, utan många.

I alla de baltiska länderna har körsång hög status och de håller årligen stora körfestivaler. Vi har tidigare haft tillfälle att få vara med om en Baltisk barnkörfestival i Riga, där 12.000 barn från olika körer sjöng samtidigt. Olika kända dirigenter anförde i tur och ordning den ofantligt stora kören som lät mycket bra. Sången har haft en mycket stor betydelse för de baltiska språkens bevarande och sångerna har en djup förankring i folksjälén.

Att få komma främmande länders folk nära känns mycket privilegierat, att få uppleva allt detta och mycket, mycket mer är fantastiskt!

Marianne Möllerman

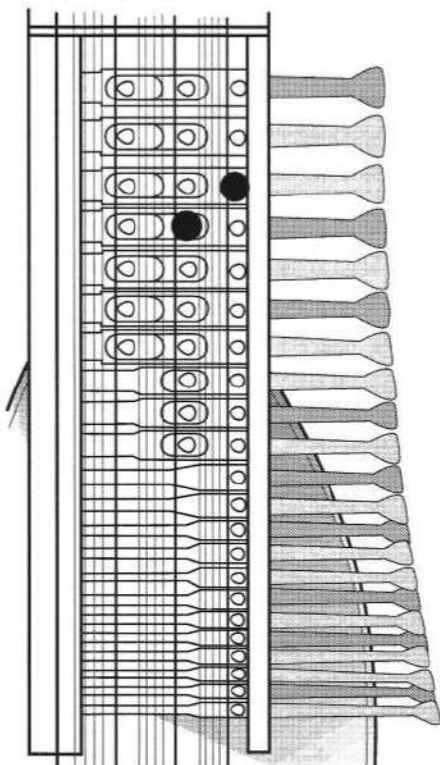
*Vår svenska nyckelharpa
väcker alltid stort intresse i
Baltikum. Praktiskt taget
efter varje föreställning
kommer det folk som tittar,
frågar och vill prouspela.
De flesta har aldrig hört
talas om instrumentet.*

Att kompa på nyckelharpa.

C

Tonika i C-dur

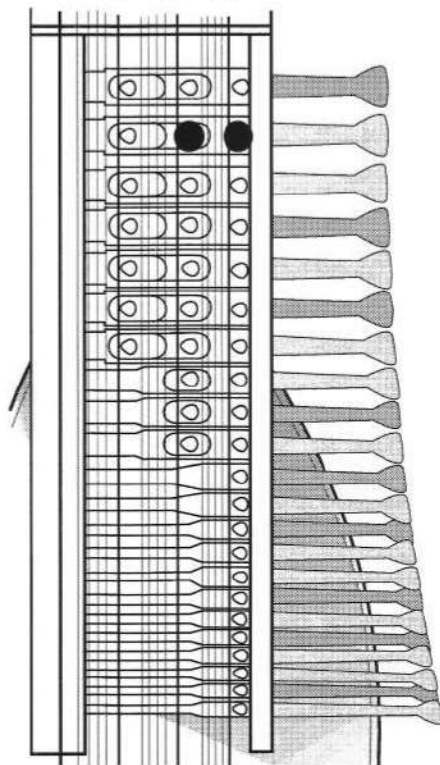
C G E C

G

Dominant i C-dur

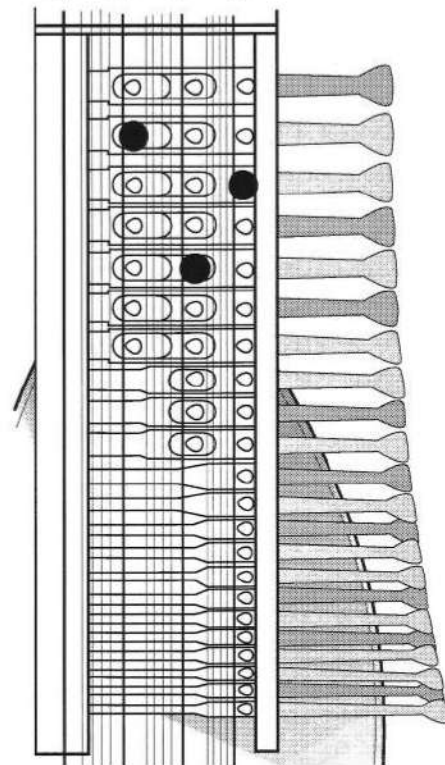
G D H

F

Subdominant i C-dur

C A F C

ATT KOMPA, ÄR INTE DET SVÅRT? Jag vet inte hur många gånger jag hört den frågan. Svaret bli alltid detsamma: Allting är svårt, så länge man inte lärt sig.

Nu krävs det naturligtvis ett viss mått av musikalitet och lyhördhet, som i allt musicerande. Annars är det lätt att förlora sina medmusikanter. Sen har vi det där med stråkföringen; väl så viktigt i nyckelharpokomp som i melodi- och stämföring. Men nu nöjer jag mig med att enbart beröra den harmoniska delen av kompet.

För ett antal år sedan gav jag ut ett litet häfte – LITEN HJÄLP FÖR DIG SOM VILL KOMPA PÅ HARPA. Den blev genast en succé, och spreds över hela landet. Några exemplar finns kvar, men en ny och omarbetad upplaga är på gång. Illustrationerna ovan är hämtade därifrån. I komphäftet finns samtliga tonarter medtagna, både dur och moll.

Den som nu har för avsikt att pröva på det här med nyckelharpokomp gör klokt i att arbeta tillsammans med någon fiol-, klarinet- eller annan harpspelare. Framför allt om man tänker spela folkmusik.

Men innan man kommit så långt bör man nog i lugn och ro själv studera in fingersättningen i några vanligt förekommande ackord. Jag föreslår grundharmonierna i C-dur: C (tonika), G (dominant) och F (subdominant).

Använd bara rena treklanger till att börja med. Se ovan!

C-ackordet: Långfingret på A-strängens C och ringfingret på C-strängens E. Lös G- och C-sträng.

G-ackordet: Pekfingret både på A-strängens H och på C-strängens D. Lös G-sträng.

F-ackordet: Långfingret på A-strängens C, ringfingret på C-strängens F och pekfingret på G-strängens A. Lös C-sträng.

Öva på att växla mellan de olika ackorden och lyssna till klangerna. Detta verkar kanske i elementäraste laget, men har man aldrig sysslat med någon form av ackompanjering tidigare, är det lika bra att vara grundlig.

Nästa steg är att välja ut någon lämplig låt. Jag föreslår Gås-Anders Lillpolska.

Första takten C, andra takten F, tredje takten G, fjärde takten C. Takterna 5 to m 8 har samma ackordföljd som takterna 1 to m 4 bortsett från sista takten, där man spelar G i första och C i andra och tredje taktlaget.

Andra repriserna är likadana som första.

Enkelt, eller hur?

Vi kanske ska hålla en kompkurs på nyckelharpa under några kvällar. Hör gärna av er!

Sture Möllerman

Spela "sordinerat"

Det händer kanske någon gång att du vaknar mitt i natten och har kommit på en bortglömd låt. Övriga familjemedlemmar, farbrorn inunder och grannens lättväckta hund sover som bäst. Att då plocka fram harpan är inte lönt att ens tänka på.

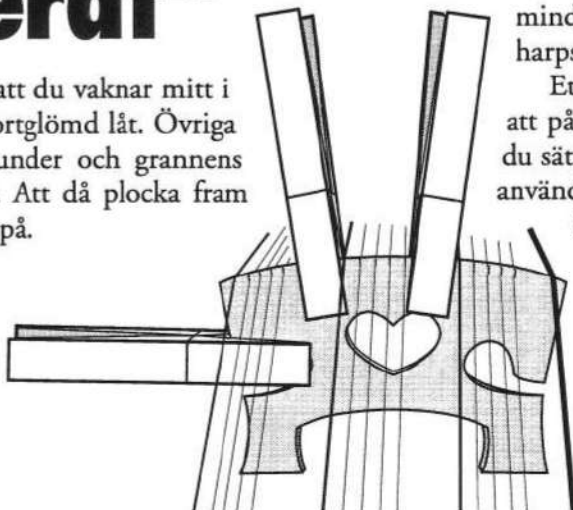
Eller du har lovat att till dagen därpå kunna spela tredje repriserna i Spelmansglädje, men din sambo vill se etthundra-fjärde delen av Falcon Crest på TV.

Tillfällena är många då man skulle behöva spela med lite mindre volym utan att behöva hålla igen på harpstråken.

Ett mycket enkelt sätt att dämpa ljudet är att på stallet placera ett antal klädnyper. Var du sätter klädnyperna och hur många du vill använda, beror på hur stallet är utformat.

Sen ä de bar å spel!

SM

LYSSNAT PÅ

av Sture Möllerman

VÄLSMIDET

Jernberglåtar och andra.

Anton Jernberg 1909 -1990 var en av de stora spelmansprofilerna i Österbybruk som värnade om och förde en lång låttradition vidare.

Nio stycken av hans många spelkamrater – samtliga med titeln riksspelman – har här samlats för att presentera några Jernberglåtar och lite till. Spelmännen är: Curt Tallroth, Sture Sahlström, Esbjörn och Sture Hogmark, Kurt Södergren, Hans Gille, Per Gustaf Jernberg, Sven Ahlbäck och Jeanette Jansson.

På denna CD spelas låtar från 1700-talets mitt fram till den senast komponerade i mitten av maj 1995.

På mig gör den här inspelningen ett ganska ojämnt intryck. De individuella insatserna håller mestadels den klass man förväntar sig av riksspelmän. Likaså de flesta inspelningarna med två eller tre spelmän. Men allspelet som utgör åtta av skivans trettioen låtar känns inte lika bra för mig. Bland dessa nio spelmän borde någon kunnat ta kommandot och hållit samman spelet bättre. Nu verkar det nästan som om alla försökte leda.

Bortsett från inledningslåten, *C-dursgånglåt* komponerad av Karl Gustaf Jernberg och tillägnad Justus Gille och Viktor Vikman, skulle säkert denna skiva blivit bättre utan allspel. Och varför har man tagit med en så banal låt som *Visa från Tystberga*?

Jag skulle hellre ha hört lite mer av Curt Tallroths härligt rytmiska fiolspel som i hans egen komposition *Vikapolskan*, eller i *Hellsteds gamla brudmarsch*, en alltför sällan spelad låt.

Sture Sahlström känns lätt igen i sitt mycket stadiga och säkra harpspel. Tre välbekanta låtar efter far och farfar.

Det är roligt att få höra Esbjörn och Sture Hogmark framföra någonting mer än Eric Sahlströms låtar, hur bra dom än gör det. Här bjuder bröderna även på en alldeles färsk låt, *Gullstigmarschen*, komponerad av Esbjörn.

Skivans bästa samspel tycker jag att Kurt Södergren och Hasse Gille bjuder på i *Polska efter Lörk Jonas*. Däremot tycker jag att *Matsgårdvalsens* av Fridolf Jansson behandlas alltför vårdslöst.

Till skillnad från i den senast nämnda låten lite för hejsiga spel står Per Gustaf Jernberg ensam som en stark kontrast. Det är välgörande när han efter en stund får sällskap av Jeanette Jansson och Sven Ahlbäck. De två avslutar denna CD tillsammans och även var för sig med några låtar från den Jernbergska traditionen.

Som jag skriver inledningsvis, tycker jag att denna inspelning som helhet inte riktigt håller den jämna kvalitet som den borde göra för att kallas välsmidd.

Eric Sahlström och Gösta Sandström: om en konsert på Postmuseum 1969 och lite till.

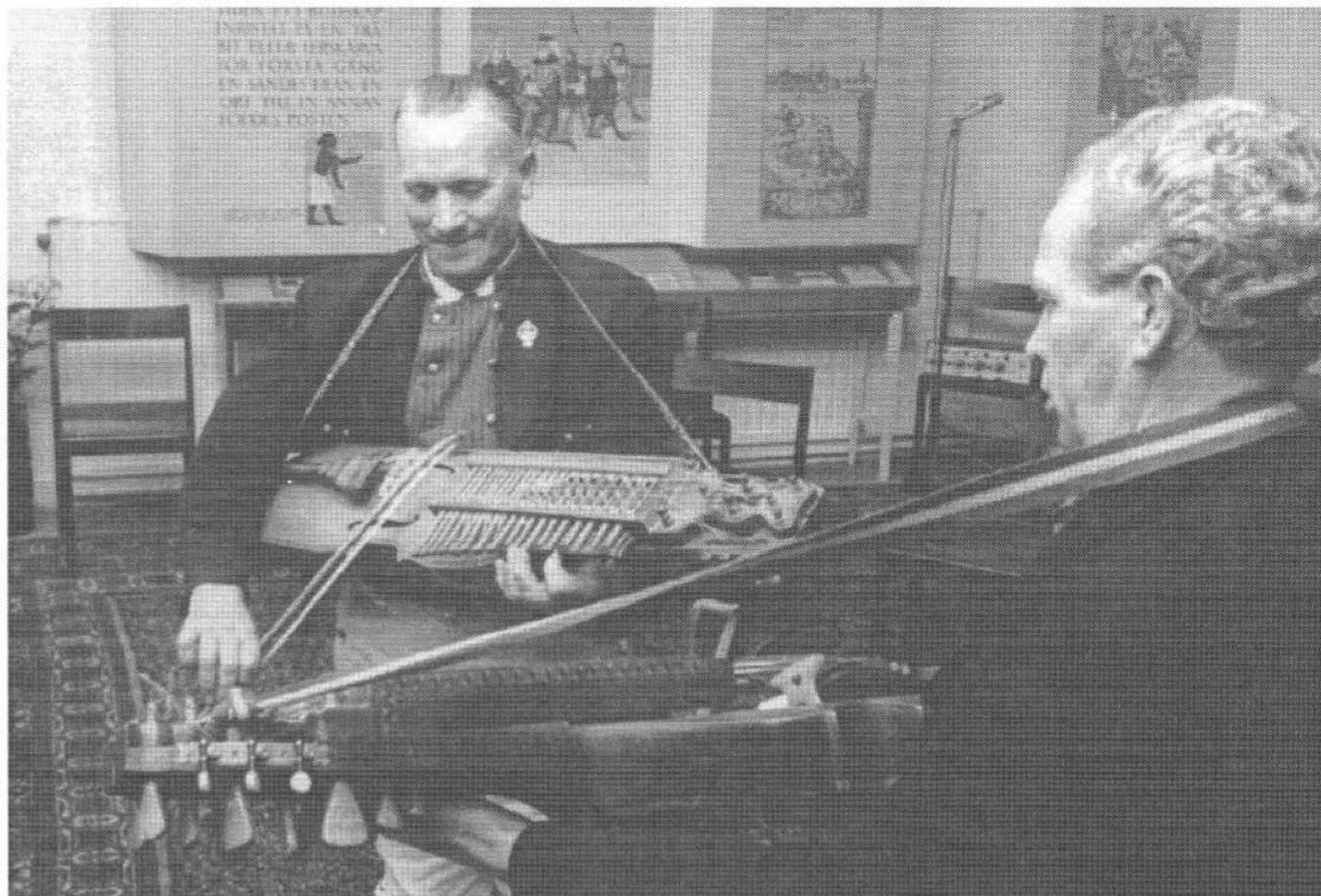
Den 24 november 1969 spelades en EP-skiva in på Postmuseum i Stockholm. Eric Sahlström och Gösta Sandström spelar sex av Erics kompositioner. Skivomslagets text säger att just den dagen hade Eric mottagit Musikaliska akademins medalj för tonkonstens främjande ur H.M. Kung Gustaf VI Adolfs hand.

Nyfikenhet på hur det kom sig att en nyckelharpskonsert med skivinspelning kom att äga rum på postmuseum, gjorde att jag en gråslaskig januaridag for till Gösta Sandström för att få klarhet i saken. Inte bara om detta tillfälle kunde Gösta berätta, utan jag fick många inblickar i och historier från hans rika liv som musiker, musikledare och spelman!

Gösta har spelat fiol sedan 5 års ålder, folkmusik tillsam-

mans med fadern Martin och senare under studietiden även klassisk musik. Första gången han hörde Eric Sahlström var vid spelmanstävlingar i Uppsala år 1946, och blev genast "fast". Redan veckan efter hade han tagit reda på var Eric bodde och for dit för att beställa en nyckelharpa. En gång tidigare hade Eric byggt en harpa på beställning, men han hade ingen tanke på att göra fler till försäljning, han hade inte tid. Det blev flera besök, då Eric och Gösta spelade nyckelharpa och fiol tillsammans, innan Eric till sist gav med sig och Göstas pappa fick köpa en av hans harpor. Ur det första mötet växte en spelmenskap och vänskap fram, som höll genom åren, ända till Erics bortgång 1986.

Redan 1949 började Gösta och Eric spela i radio, första gången var den 11 januari 1949, och under flera år spelade de

i direktsändning en gång i månaden, ofta mer.

År 1968 blev Gösta kontaktad av en man, Bertil Österlund, som var igång med att starta ett skivbolag och ville spela in en folkmusikskiva med Eric och Gösta. Skivbolagets namn var Thuja, vilket kom sig av en plats på Öland, Skäftekärr, där det finns en stor thujaskog. När så småningom inspelningsdatum bestämdes, visste ingen något om att Eric skulle få medalj just den dagen, det tycks ha varit ett rent sammanträffande, om än ett lyckligt sådant.

Inspelningen gjordes med nyaste inspelningsteknik och -apparat, och resultatet blev av hög kvalitet. Publikens närvaro hörs med applåder – det var en offentlig konsert – och Eric presenterar låtarna med berättelser om hur de kommit till. Sex kompositioner framförs, det är Hardrevet, Göksbypolska, Vid Stormyren, Trollrikepolska, Ödetorpsvalsen samt Avskedslåt. Som oftast vid deras gemensamma framträdanden spelar Eric melodin och Gösta sekunder. Enligt Gösta själv har han "spelat stämmor jämt – jag vet inte hur jag gör".

Försäljningen av det färdiga resultatet gick till en början mycket bra, men snart blev det stopp: skivbolaget Thuja frystes ut av Grammofondistributörernas centralförbund, GDC, som stoppade försäljningen av skivan i grammofonaffärerna i november 1970.

Skivbolaget Thuja spelade in ytterligare två EP-skivor, en med Pers Erik Olsson och Pers Hans Olsson samt en med fyra sångare som kallade sig Vansbros. Dessa två grammofonskivor rönt samma öde som den första.

För att finna avsättning för sina inspelningar vände sig Österlund till Skolöverstyrelsen, SÖ, och erbjöd genom dem alla skolor i Sverige att köpa de tre grammofonskivorna till ett paketpris. Enligt Gösta var det ett lyckat kast, så runt om i Sveriges skolor finns förmodligen, om än undanstoppad i något materalförråd, en högklassig inspelning med Eric Sahlström och Gösta Sandström från Postmuseum 1969.

Ami Tärnström

Musikaliska akademins medalj för tonkonstens främjande.

← Foto: Yngve Hellström

Eric's låtar i nytt häfte.

Nu har du möjlighet att skaffa det nyutkomna häftet med Eric Sahlströms låtar. Den förra utgåvan tog ju snabbt slut och efterfrågan på ett nytt häfte har länge varit stor.

Som initiativtagare till denna andra upplaga står Gösta Sandström och som utgivare Eric Sahlströms minnesfond. Samtliga låtar har noggrant nagelfarits och de fel som fanns i den första utgåvan är nu rättade. Ytterligare tre av Eric's kompositioner har tillkommit: *Hvilsta polskan*, *Namnlösen och Örebropolskan*. Det finns därför all anledning att skaffa detta nya häfte, även om du är lycklig ägare av det första.

Tryckstarten av häftet sker samtidigt som denna tidning går i press. Prisuppgift och förmedling av köp kan vi ombesörja på Nyckelharpan's redaktion, telefon 08 - 768 13 66 (kvällstid).

SM

Låtar från Leufsta Bruk

Fortfarande finns chansen att komma över den unika faximilutgåvan av de tre låtsamlingarna från Leufstabruk.

Dessa uppteckningar gjordes under åren 1915-17 av fil kand Gunnar Norlén på uppdrag av friherre Louis De Geer på Leufsta.

Den första samlingen, som fick titeln "125 gamla danslåtar från Leufsta Bruk och trakten närmast däromkring upptecknade i september 1915 av Gunnar Norlén", åtföljdes 1916 med en ytterligare 125 låtar och 1917 med 180 låtar. Dessa tre samlingar bands i separata skinnband med De Geers krönte spegelmonogram i guldsnitt på framsidan.

Faximilen av dessa tre samlingar gavs ut av Eric Sahlströms minnesfond med början 1991. Sedan ett par år finns alla tre böckerna till försäljning genom fonden. Inom en snar framtid kommer dessa utgåvor att betraktas som rariteter och jagas av många nyckelharpspelare, det är jag övertygad om.

SM

STOCKHOLM

Europas kulturhuvudstad 1998

Som säkert alla vet kommer Stockholm att bli Europas kulturhuvudstad 1998. För att planera och genomföra projektet har Stockholms stad bildat ett aktiebolag, Stockholm – Europas Kulturhuvudstad 1998 AB, och dessutom avsatt 100 milj. kronor att disponeras under kulturhuvudstadsåret. I bolagets ledning finns bl. a. Carin Fischer (general-sekreterare), Erland Josephson (ordförande i styrelsen), Torgny Bergius (administrativ chef), Beate Sydhoff (programdirektör), Annika Levin och Mats Widbom (programkoordinatorer) och Cathrine Ekman (informations-sekreterare).

20 december 1994 inbjöd detta bolag en mängd kulturarbetare och konstnärer till en buffé i blå hallen i Stockholms stadshus. Inbjudna var bl. a. medlemmarna i de olika centrumbildningarna. Då ingen från folkdansens och musikens riksorganisationer var närvarande, utgår jag från att ingen inbjudan gått ut till dessa. Jag tänkte därför att det kan vara av intresse för medlemmarna i våra organisationer att få information om vad som framkom under denna kväll.

De övergripande målen för Kultur huvudstadsåret är: att långsiktigt förbättra kulturens ställning och tillgänglighet i Stockholm och Sverige, samt att stimulera de kulturella kontakterna med Europa.

Stockholms stads målsättningar för Kulturhuvudstadsåret är:

- ✓ att stärka kulturens ställning i staden
- ✓ att stimulera samverkan mellan olika kulturyrtringar och kulturinstitutioner i staden
- ✓ att stärka banden mellan Stockholms kulturliv, kulturlivet i övriga delar av landet och kulturlivet i andra länder
- ✓ att göra Stockholms och Sveriges kulturliv känt i världen
- ✓ att öka den kulturella mångfalden
- ✓ att stimulera ett ökat deltagande i kulturlivet
- ✓ att stimulera konstnärlig och kulturell förnyelse
- ✓ att stimulera en förnyelse av staden som kulturmiljö

Man har även utarbetat 7 riktlinjer. Här nedan följer de som jag ser det är mycket aktuella för oss inom folkdans- och musikvärlden:

1. Programarbetet skall ha väsentliga pedagogiska och kulturella kvaliteter och en bred förankring. Arbetet som genomförs under åren t.o.m. 1998 skall ha långsiktiga effekter som stärker kulturens ställning i samhället.

2. Kulturhuvudstadsprojektets uppgift är att öka kunskapen om engagemanget för samt deltagandet i kulturella aktiviteter.

3. Planeringsarbetet fram till 1998 kommer bland annat att bedrivas i programgrupper med olika kulturella inriktningar. Grupperna får till uppgift att tillvarata kulturlivets erfarenheter, kreativitet och mångfald.

Programverksamheten ska kunna vara både tematiskt inriktad och gränsöverskridande samt på olika sätt främja möten mellan generationer och olika grupper i det mångkulturella samhället.

Man vill utifrån en mångfald skapa en konstnärlig och pedagogisk helhet.

4. Kulturhuvudstad 1998 skall under åren fram till 1998 kunna initiera olika projekt men också ta emot förslag från utomstående grupper och enskilda. Kulturhuvudstadens medverkan i olika projekt består främst av personella resurser, marknadsföring och samordning. Man är inte en bidragsgivande myndighet.

Under samlingen i Blå Hallen talade Carin Fischer om att man önskade att det skulle uppstå möten och att en mängd idéer om projekt och verksamhet skulle växa fram. Hon uppmanade alla närvarande att på allvar arbeta fram mot detta Kulturhuvudstadsår 1998. Får man idéer om projekt man vill satsa på så uppmanades man kontakta organisationen.

Jag vill som avslutning uppmana alla medlemmar i folkdans- och spelmansrörelsen att arbeta fram projekt efter mål och riktlinjer för detta år och kontakta

Stockholm
Europas Kulturhuvudstad 1998 AB
Box 7313
103 90 Stockholm

DET ÄR PÅ ALLAS VÅRT ANSVAR
ATT FOLKDANSEN OCH FOLKMUSIKEN
INTE KOMMER BORT ELLER GLÖMS BORT
UNDER KULTURHUVUDSTADSÅRET 1998.

Vänliga hälsningar
Bert Persson

NYCKELHARPOR PÅ INTERNET

Tre tips för dig som "surfar" på Internet:

- <http://www.elorit.se/harpa/nh.htm>
- <http://www.atmos.washington.edu/~brash/ana.html>
- http://f_utbserv.cse.hks.se/%7EEdi4dan/

Var får du vara med och spela?

Från norr till söder, från öster till väster. Över hela landet och även utanför riksgränsen spelar man numera på nyckelharpor. Enskilt, i stora eller små grupper. Folkmusik, rockmusik, popmusik, barockmusik,...

Trots det finns det en del nyckelharpspelare som saknar någon att musicera tillsammans med. För att i någon mån råda bot mot detta, ska vi här i tidningen Nyckelharpan presentera spelplatser och grupper dit man är välkommen att delta.

Ni som ansvarar för nyckelharpspelet på dessa platser, ring eller skriv några rader och skicka till redaktionen. Förhoppningsvis får vi då en lång lista på ställen dit man är välkommen med sin harpa.

Ibland gästar man kanske någon ort och där önskar träffa likasinnade spelmän för ömsesidigt utbyte. Eller man har för avsikt att flytta sina bopålar och vill naturligtvis helst hamna på en plats med nyckelharpsintresse.

I nästa nummer av Nyckelharpan kommer vi att rapportera från två sådana platser i Sverige. En i väster och en i öster.

SM

VÅRENS LIMERICKAR

En harpspelare ifrån Länna
sin G-sträng så hårt bruka spänna.
När han spelade fisset,
då lät det så visset
att katten till skogs bruka ränna.

En annan som bodde i Nacka
fick skäll, för han brukade sacka.
Då bytte han sträng.
Och spela med sväng.
Sen sluta man på honom hacka.

Den tredje som kom ifrån Skara
till Österbybruk tänkte fara,
Men drömde om natten
att han där miste hatten.
Å fy, vilken gruelig mara!

Kommentar till NYCKELHARPAN – EN BIBLIOGRAFI

I de två föregående numren av Nyckelharpan, då den ännu hade namnet Nyckelposten, publicerades en bibliografi över nyckelharpslitteratur i olika former. Bibliografin gjordes som obligatorisk uppgift i bibliotekarieutbildningen vid Bibliotekshögskolan, BHS, därav de utförliga referenserna, utformade (förhoppningsvis) efter konstens alla regler. Jag förenade så att säga nytta med nöje – för stort nöje var det att gå på bibliotek och arkiv för att "gräva".

När man söker litteratur inom ett ämne, kan man alltid börja med att titta i någon lite mer omfattande bok, i fallet nyckelharpa exempelvis Jan Lings Nyckelharpan, som har en mycket utförlig omfattande litteraturlista. Dock ska man minnas att den skrevs redan 1967, mycket vatten har flutit under broarna sedan dess.

Nästa steg kan vara att gå på bibliotek och arkiv. Min erfarenhet är att jag överallt blivit oerhört väl bemött och fått professionell hjälp, på Statens musiksamlingar – d v s Musikmuseet, Musikaliska akademiens bibliotek och Svenskt musikhistoriskt arkiv – samt på Svenskt visarkiv, där jag bl a äntligen fick se hur en fonografrulle ser ut.

Vid sammanställandet av bibliografin hade jag så att göra en mängd avvägningar, den första och största avvägningen var vad jag skulle ta med. Tidigt bestämde jag att inte registrera ljudupptagningar – skivor, kassetter etc – och musikalier d v s noter. Det hade blivit ett alltför omfattande arbete att ro i land på den tid jag kunde sätta av för uppgiften. Många musikalier och ljudupptagningar innehåller ju annars mycket fakta om spelmän, låtar och traditioner, så i och för sig finns där mycket att hämta för den faktaintresserade.

Sedan förra hösten har jag också hittat ytterligare två skrifter som ska vara med i en bibliografi över nyckelharpan, dels en uppsats, dels Herold Lundins byggbeskrivning från 1974, som Lucille Lundin gjorde mig uppmärksam på och dessutom skänkte ett exemplar av.

Sålunda kan följande två referenser läggas till avsnittet Litteratur om nyckelharpan:

Nyblén, Hans: Eric Sahlström: ett spelmansporträtt. Stockholm, 1974. 17 s.

– Tvåbetygsuppsats vid Institutionen för folklivsforskning vid Stockholms universitet

Lundin, Herold: Nyckelharpa ... och hur du kan bygga den. Stockholm, 1974. 85 s.

– Med ritningar, historik och kortfattad studieplan

För tillfället är jag i färd med att indexera Nyckelposten åren 1987-1995, målet är att det ska vara klart under 1996.

Ami Tärnström

Om sågspel i USA och...

Karin Arneson – flitig brevskrivare och ledare för Scandinavian-American Spelmanslag i Michigan USA – sänder ett bidrag med anledning av förra numrets artikel om Sandvik Stradivarius.

Här kommer ett svar på frågan i titeln till Håkan Hardenborgs artikel om musiksågen i senaste numret av Nyckelposten.

Ja, jag har hört virtuosspel på Sandvik Stradivarius. Charles Hardy, en vän och arbetskamrat till mig på Greenfield Village Museum här i Detroit var en skicklig sågspelare och ägde en av Sandviks berömda sågar. Jag hörde honom spela på Stradivariussågen vid olika tillfällen – en härlig djup och mjuk ton. Han njöt av folkmusik och besökte ofta vår lokal Hamrad dulcimer club och spelade då några sololåtar på sågen.

Förutom Sandvik Stradivarius som han spelade på under tio års tid, hade Charles en stor samling av olika märken och storlekar. Från en liten 40 cm nyckelhålsåg till en 2 m tvåmans rivsåg. Han var endast en av några få som kunde spela bra på den senare. Charles Hardy fick vid tolv års ålder sin första såg av sin far, en baptistpräst som brukade spela på den i kyrkan. Sågen var guldpläterad med juvelbesatt handtag och var tillverkad av Mussehl & Westphal – världens första professionella musiksågtillverkare, grundat 1921 i USA.

Charles Hardys såglåda och första såg samt en målad såg som han fått som gåva.

I början spelade Charles i skolor, vid gudstjänster, på lantbruksföreningar, olika klubbar, sjukhus samt vid flottan. Senare reste han runt omkring i Amerika och deltog i musikfestivaler, chautauqua (varité) föreställningar och sågtävlingar. Han spelade även i Guatemala och i Kanadas bergstrakter.

Charles Hardy vann många pris för sitt spel på Michigan Musical Saw Festival och vid tävlingar på västkusten. På den välkända Musical Saw Festival i Santa Cruz, Californien fick han tredje pris 1983 och följande år juryn stora första pris

efter att ha spelat Sousas marsch Stars and Stripes Forever. Han erhöll även tredje pris vid Internationel Musical Saw Festival 1987, där han också träffade många sågspelare från hela världen. "Gospel" var bland Charles favoritmusik, särskilt låten Amazing Grace. Hans spel var så mjukt och "sött" att han kallades "Mellifluous Musical Saw Player" och han var bokad i fyra år för att spela vid Disneyland i Californien under deras Magic Music Days.

Hans största utmärkelse var titeln "Master Sawyer" som han erhöll tillsammans med en speciell graverad såg. Detta skedde efter en av hans föreställningar på Disneyland 1989. Det finns endast åtta mästarsågspelare i hela världen.

Tyvärr dog denne duktige sågspelare två år senare – endast 66 år gammal.

Charles W. Hardy "Master Sawyer"

Charles Hardys många elever (däribland hans son) för kärleken till sågspelandet vidare. En av alla dessa elever heter Ralph Männistö och är medlem i mitt Scandinavian-American Spelmanslag. Ralph är yrkesmusiker och har spelat dragspel och fiol under många år, både ensam och med en egen finsk-amerikansk trio. Hans intresse för musiksågen är ganska färskt; det har pågått i cirka fem år. Efter Charles död konsulterade Ralph per telefon David Weiss, en berömd sågspelare i Californien som också spelar oboe i Los Angeles Philharmonic.

Ralph äger en Mussehl & Westphal såg som han spelar på vid flera finska festivaler i USA, workshops med folkdansare, lokala föreningar, kalas, bröllop, pensionärshem etc. Han framför också sågsolo på vårt spelmanslags konserter. Hans repertoar är till större delen skandinaviska låtar men innefattar även låtar från andra länder såväl som klassisk musik. Bland hans favoritlåtar finns Gounods Ave Maria och Indian Love Call av Friml. Ralph säger att han föredrar att spela såg på konserter – den är inte så tung som dragspelet!

I Amerika var spelsågen som mest populär under 1920-1930-talen, särskilt i vaudeville (varité) föreställningar. Senare användes den i dansband, jazz-grupper och i country-musiken. Spelsågen förekom även i TV-program, symfoni-orkestrar, film och även i rockgrupper. Vilken historia!

De flesta av världens 1600 sågspelare bor i Californien och kan läsa två sågtidningar och en bok om sågen i Amerika som har titeln "Scratch My Back".

... Norrtälje.

En sågspelsupplevelse av Marianne och Sture Möllerman.
Text: Sture. Foto: Berit Sigfridsson.

Sommaren -95 hade vi nöjet att få göra ett gästspel i Norrtälje Spelmanslag. Vi hade tidigare spelat tillsammans med en av deras durspelmän, Torgny Sigfridsson, och funnit att det samspelet fungerade mycket bra.

Spelmanslaget hade lovat att medverka på stämman i Norrtälje men hade under våren förlorat två av sina spelkamrater och behövde därför förstärkning på stråksidan.

Någon vecka innan stämman fick vi dom aktuella låtarna tillsända oss på band. Några var helt nya för oss och krävde lite extra övning. Inspelningen vi fått var mycket bra men gjord enbart med durspel. Vi var därför inte helt på det klara med instrumentsammansättningen i spelmanslaget. Döm om vår förvåning när vi slutligen träffades.

Laget kom att bestå av flera dragspel och durspel, gitarr, klarinett, bas, fiol, nyckelharpa och *spelsåg*. Jag blev både häpen och fascinerad över att vi skulle få spela tillsammans med en sågspelare. Det hade vi aldrig gjort förut.

Som liten hade jag en frireligiös målare som granne; han brukade spela såg om kvällarna och det lät inget vidare. Men det här skulle snart visa sig vara av en helt annan klass.

Musiken som vi framförde låg någonstans mellan gammeldans (med betoning på gammal) och svenskt spelmanslag. Det mest bestående intrycket från denna spelning var nog spelsågens långa bärande ton över durspelets stunsiga basar. Det var hemskt roligt att få spela harpa och fiol till dessa klanger.

Norrtäljes sågspelman, Walter Johansson, har en Sandvik Stradivarius.

Ralph Männistö
finsk-amerikansk
sågspelare

Mästarkurs i nyckelharpbygge

För dig som bygger nyckelharpor ges nu detta unika tillfälle att få träffa andra byggare och spelmän. Flera med mångårig erfarenhet av nyckelharpbygge.

Årets kurs, den andra i ordningen, är lagd på det praktiska planet och har som tema: formgivning och ytbehandling. Datum: 13-14 juni.

För information, ring Esbjörn Hogmark 0295-107 06.

VM i nyckelharpa

Årets "världsmästerskapstävlingar" i spel på kromatisk- och gammelharp kommer att gå av stapeln lördag 15 juni i anslutning till Österbybrukstämman.

För mer informaton och anmälan till tävlingarna kontakta Gunnar Ahlbäck, tel. 0295-430 78.

JAN SUNDSTRÖM

har efter en längre tids sjukdom lämnat oss.

Jan var en av de spelmän i Föreningen Nyckelharpan som ägnade en stor del av sin tid åt styrelsearbetet, där han verkat både som sekreterare och ordförande. Han hyste den största tilltro till föreningens framtid, även när verksamheten en period såg ut att avstanna.

Det är med vemod vi måste konstatera att Jan nu inte längre finns bland oss, men samtidigt glädjas åt att ha fått vara tillsammans med honom som spelman och medlem i föreningen.

Sture Möllerman, ordf.

Stipendium ur Jernbergsfonden.

Stipendium kommer i år för tredje gången att delas ut i samband med Nyckelharpsstämman i Österbybruk helgen före Midsommar.

Jernbergsfonden instiftades 1994 till minne av riksspelman Anton Jernberg och hans hustru Anna.

Stipendiet består av en penningssumma eller motsvarande kursavgift, där Jernbergstraditionen förmedlas. Dessutom får stipendiaten en bok om Jernberglåtar och en minnesplakett tillverkad av Karl-Arne Gille.

Ändamålet med stipendiet är att stimulera ett personligt och konstnärligt utövande av Jernbergstraditionen. Stipendiet skall i första hand tilldelas yngre folkmusiker som på ett lyhört sätt tar upp och för den Jernbergska traditionen vidare på fiol, altfiol, nyckelharpa eller sång.

Ansökan skall lämnas in *senast vecka 16 den 19 april 1996*. Regler och ansökningshandlingar, som ska bestå av ljudband och en liten presentation av "spelmannen" kan rekvideras genom Österby Folkdanslag.

Mottagare av förra årets stipendium blev två Gävle-flickor Malin Månsson och Sara Persson. Båda spelar fiol och har med stort intresse och noggrannhet tillägnat sig låtar ur den Jernbergska traditionen. De har lyssnat och

lärt sig från inspelad musik, men även gått i lära hos 1994 års hedersstipendiat Jeanette Jansson.

För att utöka Jernbergsfondens kassa gjordes under förra året en CD-skiva "Välsmidet", som nu finns utgiven. Skivan innehåller 31 låtar och är en musikalisk vandring i tiden. Den äldsta låten är från 1700-talet och den färskaste gjordes så sent som i maj 1995.

Medverkande spelmän på CD-skivan är: Curt Tallroth fiol, Sture Sahlström, Hans Gille, Kurt Södergren, Esbjörn och Sture Hogmark samt Per Gustaf Jernberg nyckelharpor, Sven Ahlbäck och Jeanette Jansson fiol.

Alla spelmän på CD-skivan har det gemensamt att de på något sätt samarbetat med Anton Jernberg under många år.

För att möjliggöra utgivningen har Statens Kulturråd givit ekonomiskt stöd. Överskottet från försäljningen tillfaller Jernbergsfonden. CD-skivan "Välsmidet" finns att köpa bl a på Upplandsmuseet eller genom Per Gustaf Jernberg, tel: 018-37 90 65.

Skivan kommer även att säljas genom Österby Folkdanslag och på Nyckelharpsstämman i Österbybruk.

Hovra 96

Så är det dags igen för stor spelhelg mitt i Hälsingland.

Kristi Himmelfärdshelgen, 16-18 maj, träffas runt 150 personer till folkmusikaliska kurser; Fiol, Sång, Kulning, Ensemblespel, Dans och förstås nyckelharpa.

Två värstingar på harpa är kursledare, nämligen Olov Johansson och Johan Hedin. Så här presenterar de själva kursen:

"Detta är en något avancerad kurs för dig som tillsammans med Olov och Johan vill utforska nyckelharpans möjligheter. Vi kommer att syssla med låtspel, arrangemang och tekniska finesser. Ett tekniskt nivåkrav är att du ska kunna spela svåra Sahlströmlåtar eller motsvarande."

Kurshelgen avslutas med en av årets första utomhusstämmor som börjar på lördags-eftermiddagen - HOVRASTÄMMAN.

Kursavgiften är 800 kr.

Ni är välkomna att höra av er för info och anmälningar till Viveka Ståbi
tel: 0651-222 74, fax: 0651-223 55.

RESONANS- TRÄ

TILL NYCKELHARPOR OCH
ANDRA INSTRUMENT

Stig-Roland Åström
Tjärhovsgatan 21
942 36 ÄLVSBY
Tel 0929/553 61

Folkets Hus Gävle

PROGRAM

◆ "Piglock och syndaskryklen", dragspelskonsert med Magnus Wallider, Anders Wedlund och Arne Modén ◆ "Balladen om Lindornen", körkonsert under ledning av Eva Rune och Kajsa Söderlund ◆ **Den glödande Dalälven**, med Hasse Gille, Kurt Södergren, Janette Jansson, Pär Börjesson, Anders Mattson, Leif Åhlund och Olof Johansson ◆ **Konsert med Fredrik Lindh och Jonas Olsson** ◆ **Sorkar och Strängar** ◆ **Qvinnen** ◆ **I takt genom tiden**, ett spel om Gävle från sjö och båt till dans och låt, med folkdanslagen Rillen, Valbo och Älvkarleby ◆ **Årsunda viking** ◆ **Ungdomskonsert**, medverkande från Gästrikland, Dalarna, Uppland, Hälsingland och Värmland ◆ **Modevisning**, 1800- talets folkliga mode från Ovansjö ◆ **Draupner** ◆ **Polskedanskonsert** ◆ **Storspelmän med rötter i 1700- talet**, medverkande Jonny Soling, Ole Hjort, Bosse Larsson, Björn Ståbi, Kalle Moreaus, Bengt Jansson, Ellika Frisell och Pelle Jacobsson ◆ **Gävle Stadspipare** ◆ **Dans**, gammeldans, äldre danser och polskor från mellansverige, fredag och lördag ◆ **Gyllene Hjortens värdshustält** ◆ **Kurser** i spel och dans ◆ **Violinateljé** ◆ **Försäljning** av notböcker, dansinstruktioner och skivor mm.

Programinformation och förköp av biljetter 026 - 17 94 14.

Folkmusikfesten i Gästrikland håller på traditionerna.

I år är det folkmusikens och dansens rötter som går som en röd tråd genom evenemanget i Gävle den 3-5 maj. 90-talets spelmän och dansare tolkar den ovärderliga kulturskatten på sitt sätt och det blir ett spännande möte mellan tradition och nutid.

För sjätte året i rad arrangeras Folkmusikfesten. Den har vuxit sig större för varje år den turnerat runt i Gästriklands kommuner. Fjolårets var den hittills största och i år hoppas man naturligtvis på ännu fler både deltagare och publik än de sammanlagt 1700 från Sandvikenfesten.

Årets tema är som sagt tradition och nutid. Det innebär att man satsar på flera egna produktioner med både lokala och mer kända dansare och spelmän och framförallt dansande och spelande ungdomar från Gästrikland och de närliggande landskapen. Flera kända namn hittar vi i programmet, såsom fiolspelarna Fredrik Lindh & Jonas Olsson, Kalle Moreaus, durspelaren Arne Modén, världsmästaren på nyckelharpa Anders Mattsson, Tommy och Eva Englund med dansare och folkmusikgruppen Qwinnen för att nämna några.

Eftersom det heter folkmusikfest med betoning på fest kommer dagarna och nätterna att erbjuda möjlighet till både gammeldans och polskedans, berättar projektledaren Michael Müller, som naturligtvis också ser så många instrument som möjligt bland besökarna.

– Det spontana spelandet är oerhört viktigt för att skapa den rätta stämningen, menar han.

1700-talsrötterna representeras av en konsert med efterföljarna till storspelmännen Gustaf Jernberg från Sikvik, Hjort-Anders Olsson, Bingsjö och Gössa-Anders Andersson, Orsa. Här kommer dagens duktiga spelmän från Dalarna och Gästrikland; Ellika Frisell, Jonny Soling, Björn Ståbi, Ole Hjort, Kalle Moreaus, Sven Ahlbäck, Tony Wrethling och Jeanette Jansson att tolka tre av Sveriges äldsta folkmusiktraditioner på sitt speciella sätt.

De glödande elektrifierade hälsingarna Fredrik Lindh & Jonas Olsson med vänner, den spännande kvinnliga folkmusikgruppen Qwinnen från Skellefteå och rosade ungdomsgruppen Draupner från Bollnäs står för det musikaliska nytänkandet. Deras musik lockar framförallt de yngre – även om det även här bygger på den urgamla svenska folkmusiktraditionen. De sex västerbottenkvinnorna har som sitt signum att varsamt mixa traditionella låtar och nyskrivet material. Med den inriktningen och på instrument som fiol, stickbas, perkussion, gitarr, klarinett, mandolin, flöjt, diverse rytminstrument och de egna rösterna har Qwinnen turnerat runt i landet och varit med i radio och TV, på musikcafeer och i skolor.

Förra årets stora succe – som kan betraktas som ett slags

genombrott för folkdanslag på scen kommer förhoppningsvis att upprepas. I årets danskonsert "I takt genom tiden" gör folkdanslaget Rillen från Gävle, tillsammans med dansare från Valbo och Älvkarleby folkdanslag, nedslag i Gävles 550-åriga historia som stad. Det är ett inslag direkt knutet till jubileet.

– Med hjälp av professionella danspedagoger har danslagen höjt kvaliteten på programmen avsevärt. De har lärt sig hur man får det att se läckert ut med dans på scen, lovar Michael Müller.

Polskedanskonserten tror Michael också mycket på. De flerfaldigt belönade dansarna Tommy och Eva Englund från Sandviken bjuder här in Sveriges bästa polskedansare för att göra ett purfärskt program, som dessutom kommer att innehålla sång av Eva Rune.

– Mixen med några av våra vackraste polskor, härlig musik och lätt koreografi gör föreställningen mycket se- och hörvärd, tycker Michael.

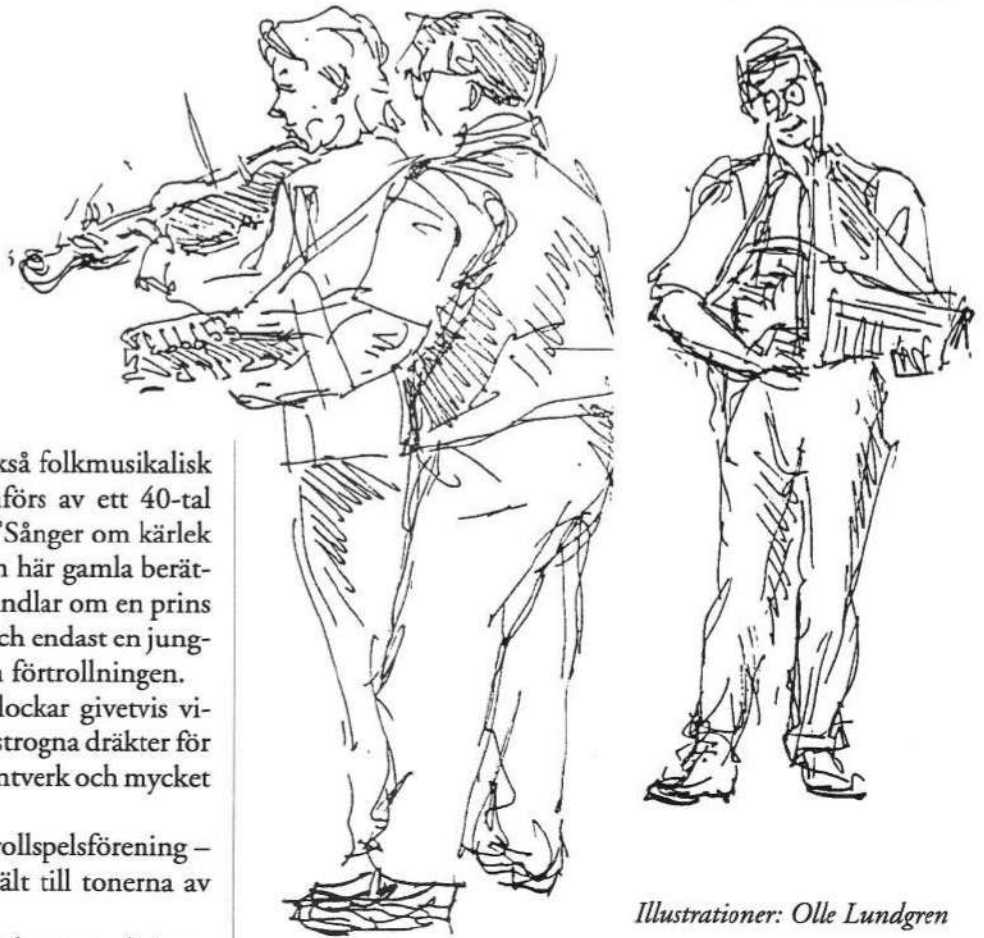
Också ungdomskonserterna kommer att innehålla mycket dans. Folkmusikfesten har alltid framhållit ungdomarna och nu blir det den största och hittills mest påkostade satsningen. Tio spel- och dansföreningar i de fem landskapen Gästrikland, Hälsingland, Dalarna, Uppland och Västmanland kommer att dela på 50.000 kronor.

– Vi har höjt ribban rejält vad gäller ungdomskonserten. Nu räcker det inte med att det är unga som dansar och spelar. Vi har ambitionen att det ska hålla högsta klass. Därför satsar vi pengar på bra ledare, säger Göte Andersson i programgruppen.

Även barn från musikskolorna kommer att uppträda i ett eget program.

"Glödande Dalälven" är namnet på en konsert med nyckelharpor och fioler. Världsmästaren på nyckelharpa Anders Mattsson från Uppland kommer tillsammans med Leif Åhlund (gitarr) att spela på sin kromatiska harpa och på den äldre typen av harpa kommer vi att få höra upplänningarna Kurt Södergren och Hasse Gille. Den som vill gå på kurs hos Anders Mattsson, kan göra det under helgen. I samma konsert spelar också Jeanette Jansson och Pär Börjesson fiollåtar från trakterna norr om Dalälven.

Durspelet har också sin givna plats på Folkmusikfesten. Magnus Wallinder från Valbo är ett lokalt dragplåster. Andra namn är Arne Modén från Stockholm och Anders Wedlund, Jämtland – alla tre tillhör sverigeeliten när det gäller durspel.

Illustrationer: Olle Lundgren

Årets sångkonsert har naturligtvis också folkmusikalisk grund. "Balladen om Lindormen" framförs av ett 40-tal körsångare under ledning av Eva Rune. "Sånger om kärlek som förvandlar" är underrubriken på den här gamla berättelsen. Kortfattat kan man säga att det handlar om en prins som förvandlats till odjuret Lindormen och endast en jungfru kan med äkta kärlek lösa honom från förtrollningen.

Festens tema "Tradition och nutid" lockar givetvis vikingarna från Årsunda som kommer i tidstroga dräkter för att stöta stång, kasta yxa, visa gammalt hantverk och mycket annat.

Gyllene Hjorten – Gävles medeltida rollspelsförening – håller hov och bjuder in i sitt värdshustält till tonerna av musikgruppen Sorkar och Strängar.

Ann-Marie Jerner berättar Ovansjödräktens traditionsrika och intressanta historia med dräktvisning på scen. Där kan du i detalj se hur dräkten utvecklats genom åren – en modevisning med anor.

Ett tiotal kurser pågår under hela helgen och vänder sig både till spelmän och dansare. Nämnas kan folkmusikgruppen Qwinnen som lär grupper behärska scenen och för de dansintresserade blir det ett flertal polskedanskurser från improvisation via gästrikiska och värmländska polskor till medeltida balladdans.

Bakom Folkmusikfesten står Gästriklands spelmansförbund och Gästriklands hembygdsring. Vill du ha mer information om kurser eller program ta kontakt med Folkmusikfestens kansli i Gävle på telefon 026-17 94 14.

Helena Nyman

Fler kurstips

Du som vill förkovra dig i nyckelharpspel får här ytterligare några tips om lämpliga kurser.

HÖRRGÅRD i Hälsingland under Krisi himmelfärds-helgen med Johan Hedin som lärare. Se sid. 16.

UNGDOMSKURS i samband med folkmusikfestivalen i Falun. Lärare: Johan Hedin.

MÄSTARKURS i Nyckelharpspel med inriktning på Sahlströmslåtar, 13-14 juni Österbybruk. "Esbjörn och Sturarna" (Hogmarks och Sahlström) Info: 018-20 96 19.

VISINGSÖ 5 - 10 augusti med Johan Hedin och Markus Svensson.

FÖRENINGEN NYCKELHARPAN planerar just nu för en helgkurs i Stockholm under våren. Mer information om detta sändes i separat utskick, så snart lokal och tidpunkt är fastställt.

Husläkarens spalt

Helga har ordet

Under den senast förlidna sommaren fick jag frågan om huruvida en allmänt känd metod att förhäxa en fiol även skulle kunna fungera på andra, större instrument som nyckelharpor. Metoden lyder sålunda:

Man drager en ormtunga fyra gånger omkring sina fingrar, sägandes: så sant skall du icke få mer ljud i dina strängar, än i mina fingrar; i guds faders och sons och den helige andes namn; Amen.

Undertecknad är av olika skäl övertygad om att läsningen inte fungerar på nyckelharpa, därtill är den för svag, så läsekretsen behöver inte fortsättningsvis känna några farhågor att drabbas.

Även en akut förfrågan om bot mot ormbett ställdes till mig. Här finns många lösningar och läsningar, jag väljer två av de säkrast verksamma:

*Jungfru Maria gick i gräset.
Så fick hon höra, att ormen väste,
Så tog hon av sitt lindeband
Och band ormens gadd med.
I guds faders m m Amen.*

Sedan detta är läst, räknas från 21 till och med 1. Den som meddelat denna besvärjelse, har själv hört och sett medlet användas med framgång.

*Mot ettertand och ettertunga
Jungfru Maria tog sig en linda.
Till att sno och binda.
I namn faders m m Amen.*

Läses tre gånger, och för varje gång spottar man. Man plägar även under läsningen sakta stryka såret med en kniv, vilkens tånge går genom hela skaflet.

Er Helga

Nästa nummer

I nästa nummer av Nyckelharpan ska vi bl annat göra ett besök hos två nyckelharpsgrupper.

Vi tänker även att fortsätta med komp på nyckelharpa, parallelltonarter m m.

Vi hoppas att vi då även fått in många tips om var du är välkommen att delta i nyckelharpspel.

Har du som medlem några idéer eller önskemål, hör av dig till redaktionen!

MEDLEMSAVGIFTEN 1996

Med detta nummer av Nyckelharpan följer ett inbetalningskort. Tillhör du en av dom få som redan betalt din årsavgift för i år, finns inget sådant kort.

Nyckelharpa på nya 50 kronorssedeln.

Snart kommer den efterlängtrade femtiokronorssedeln tillbaka. Och då med en nyckelharpa på baksidan!

Albin, Ceylon och Henry Wallin Roslagslåtar

Musikbok med historik och noter till 62 låtar

Dubbel-CD med två timmar trall, nyckelharpa och fiol

Klassisk LP med Ceylon och Henry inspelad 1972

Välkommen till Birgitta Wallins ateljé i Gamla stan
Köpmangatan 7, 111 31 Stockholm.

Ring 08 / 10 25 00 eller 641 00 95 för beställning per telefon